

خطابه آقای پروفیسور ماسینیون

روز سه شنبه ۲۵ اردیبهشت ۱۳۲۴ آقای پروفیسور لوی ماسینیون فرانسیسی عضو وابسته فرهنگستان ایران در تالار فرهنگستان خطابه ای را جمع به نفوذ اندیشه ایرانی در کلام عرب بیان نمودند .

در ساعت ده که جمعی از رجال و اهل فضل و استادان دانشگاه بنا بر دعوت قبلی حضور یافتند و پس از نیم ساعت آقای پروفیسور ماسینیون با اتفاق جناب ادوارد هریو نخست وزیر و رئیس مجلس سابق فرانسه که چند روزی در حین عبور در تهران توقف کرده بودند با وزیر مختار دولت فرانسه وارد مجلس شدند .

جناب آقای سمیمی رئیس فرهنگستان خیر مقدم گفتند و مجلس را افتتاح نمودند آنگاه آقای پروفیسور پشت میز خطابه رفته نخست خطابه ای را که بزبان فارسی تهیه کرده بودند خواندند (متن آن ذیلاً

درج میشود) آنگاه بزبان فرانسه بتوضیح موضوع پرداختند پس از بیانات پروفیسور آقای سمیمی سیاستگراری نموده چند جلد از انتشارات و دوره نامه فرهنگستان را بایشان هدیه نمودند .

جناب آقای نخست وزیر

جناب آقای رئیس مجلس

جناب آقای رئیس فرهنگستان ایران

بانوان و آقایان و همکاران محترم

زاید الوصف مفتخرم که امروز این بنده را بعنوان یک محقق اجتماعیات اسلامی و فرهنگ عربی در بین خود می پذیرید و هم باین عنوان است که میخواهم نمه ای از افکار خود را در باب « ظهور نبوغ ایرانی در تبیین معانی و در وضع مصطلحات علمی و فلسفی در عالم تمدن اسلامی » بیان نمایم . باشد که ازین جهت سهم کوچکی در مجاهدت و طی طریق آن همکاران گرامی بطرف مقصود برای خود تأمین نمایم .

زبان پارسی در رابطه خود با فکر و تبیین دقیق معانی دارای خصوصیات مشترک کلیه زبانهای هند و اروپائی میباشد و از این راه تأثیرات بسیار عمیق در طرز تبیین و تحول زبان عربی داشته است . در اینجا لازمست بگوئیم که تأثیرات زبان پارسی و

روحیه ایرانی را در زبان و فرهنگ عربی نباید به تنهایی از روی تحول زبان پارسی قضاوت نمود بلکه عوامل متعدد دیگری در این مسئله تأثیر داشته و میتوان گفت که عمل و نفوذ روحیه ایرانی بطور مکابیکی و خود بخودی انجام نگرفته . بلکه بتدریج از روی شعور کامل و اراده مثبتی حاصل گردیده است . دماغ ایرانی زبان عربی را با يك طرز فکر انقلابی و ارتجاعی پذیرفته بلکه با روحیه خاص خود رنگ و بوی مخصوصی بدان بخشیده است . باید دانست که در سطح اعلی و قله هرز باینکه نماینده و مبین فرهنگ و تمدن خاصی میباشد يك مشت اصطلاحات ممتاز و مجرد و مجموعه ای از اسم معنی یافت میشود که خود بواسطه تصادم بايك فرهنگ و تمدن خارجی دیگر بوجود آمده است .

در حقیقت شخصیت يك زبان متمدن بوسیله ازدواج و تلاقی بايك زبان متمدن خارجی بارز و آشکار میگردد .

زبانهای عربی و فارسی قبل از تلاقی با یکدیگر هر يك بطور جدا گانه این مرحله را طی کرده بودند بدین معنی که زبان عربی بازبان سریانی قدیم تصادم حاصل کرده و تأثیر تمدن نسطوری در فرهنگ و زبان عربی بخوبی آشکار است : کلمات فرقان و رحمان را میتوانیم بعنوان بهترین نمونه نفوذ مذکور ذکر نمائیم از طرف دیگر تأثیر روحیه سامی در زبان پهلوی بوضع راسخی در نزد دبیران پهلوی هویدا گردید . اینست زمینه تلاقی بین روح مخترع ایرانی با تمدن اسلامی . آثار این طبقه دبیران سریانی بخوبی اثبات میکند چگونه نبوع ایرانی دستگام مصطلحات علمی و فلسفی عربی را ابداع و اختراع کرده است .

طبقه دبیران امپراطوری ساسانیان که در شهر مدائن تربیت شده بود و در تاریخ تمدن ایران اهمیت شایان دارد با طبقه جدیدی بنام «شهود محاکم شرع» آمیخته شده و با کومک یکدیگر اولین نشر عربی را اختراع و اولین پایه های فصاحت و بلاغت عربی را گذاشته اند . البته میدانیم که نشر يك قسم ترقی فکر را نشان میدهد زیرا فکر بشر را از قید اسارت و استبداد نظم متخلص میسازد .

بهین دلیل است که عربهای دروز میگویند نشر قرآن اولین نمونه زبان عربی

متمدن می باشد و باز میگویند که این نثر توسط سلمان که در نظر آنهان همان جبرائیل فرشته میباشد الهام گردیده است .

طبقه دبیران ایرانی مصطلحات فنی عربی را از مکاتیب رواقیین عرفای افراطی مانویون و فلاسفه دوری اقتباس نمودند و اولین علمای روحانی اسلامی نیز قبل از گزیدن بمکتب مشائیین اصطلاحات رواقیین را استعمال نمودند .

درزمینه صرف ونحو نیز تأثیر زبان و روح ایرانی در طی زمان سرچشمه رقابت دو مکتب بزرگ گردید که اولی در بصره از مکتب مشائیین اسکندر به تقلید نموده و طرفدار تممیم قیاسی بود و دومی در شهر کوفه طرفدار رواقیین پر گام و لغات شاذه بود . دبیران ایرانی آنچه را که مترجمان سریانی فلسفه یونان جرأت نکرده بودند بوسیله تخصیص و اختیار لغات در معانی خاص بموقع اجرا گذاردند .

زبان عربی اصولاً نه فقط زبان ضاد بلکه زبان اضداد است یعنی ریشه هائی مانند کلمات کفر غفر حرم دارای معانی متضاد است . لیاقت دبیران ایرانی در این بود که درین این معانی متضاد اختیاری نموده و ازین راه اولین خدمت بزرگ را بدستگاه مصطلحات علمی و فلسفی عربی نمودند . همواره تمایل روح ایرانی تنویر زبان بوسیله تثبیت معانی در لغات و مصطلحات بوده و هیچگاه نخواسته است روی معنای متضاد لغات بازی کند بهمین دلیل محققان عربی بر اثر اصطلاحات علمی بجای دیکسیونر عربی بدیکسیونر فارسی مراجعه مینمایند .

البته این عمل تصفیه و تنویر نه فقط از جهت انتخاب بوده بلکه از جهت تکامل مصطلحات عربی نیز بوده است زیرا در فرهنگ اسلامی در بعضی جهات و در بعضی موارد اصطلاحات فارسی وارد گردیده .

درزمینه رنگها رنگ آبی مخصوص یکی از طبقات چهار گانه ایرانی بوده اعراب از زمان خلیفه الحامون کلمه آسمانجون یا آسمانگون را بجای رنگ آبی در قاموس خود ضبط نمودند .

این مطلب در علم موسیقی بسیار مشهود است علمای موسیقی عرب کلمات فارسی را در مقامات و آواها بکار برده اند و برای اولین بار این سیدنا کلمات نوا ، اصفهان ،

و سلمکی را در فلسفه موسیقی وارد کرد. بدین طریق طبقه دیران ایرانی مصطلحات علمی و فلسفی را روی نمونه‌های عربی برای کلیه مفاهیم تعمیم و تجرید و با اضافه کردن کلمات فارسی برای مشاهدات عینی و ذاتی بسط و اشاعه دادند. در اینجا نمیتوانیم از لحاظ تکنیک زبان وارد جزئیات شده و خصوصیات زبان فارسی را با مقایسه خصوصیات زبان عربی بسنجیم البته احصاء دقیق تعداد حروف با صدا و بی صدا در متون مختلف هر دو زبان حقایقی را برای ما مکتشف میسازد که این مختصر را گنجایش بحث آن نیست. بیشتر توجه این حقیر بطرز تبیین معانی معطوف و میخوانم طرق مختلف هجوم فکر و تصاویر عقلانی را که بنا بر قول ابن رشد سه دسته تقسیم میشود مورد دقت قرار دهم:

اول طریق هجوم مستقیم یا جدلی (دیالکتیک)

دوم طریق جانبی و منطقی (بابرهان)

سوم طریق احاطی و دوری (باشعری)

اجازه بفرمائید این نکات دقیق را بزبان فرانسه توضیح دهم

در نتیجه باید عرض کنم که روح و نبوغ فکر ایرانی يك قسم تعمقی در زبان عربی ایجاد نموده و بلاغتی حقیقی بظهور آورده که بلاغت را سخریه میکند. يك نوع قوه تنفیذی در اصطلاح حاصل گردیده که متکلمان اسلام آنرا مجاز شرعی نامیده اند. زیرا در مورد مصطلحات علمی و فلسفی معنی مجازی معنی حقیقی کلام است. معنی مجاز است که تصورات را بذهن تسلیم نموده و آنرا از قید ماده مستخلص میسازد. انبساط فضا مرحله ایست توقفی در آستانه نا کجا آباد. امتداد زمان تأخیر است تا ظهور ابدیت. استحکام بر تو عشق تحقق نمیبذیرد مگر با ورود در شب مجاز.